

Op1: een ruk naar 'vrolijk rechts' op de late avond van de NPO

Talkshow Op1 BNNVARA stopt met Op1. Bij de late talkshow op NPO1 blijven, na een ruzie, WNL, EO en Omroep Max over. Wat betekent dat voor het politieke debat?

✎ Bart Hinke & Anne Corré ⌚ 13 juli 2023 ⌚ Leestijd 6 minuten

Op1-presentatortenduo's (niet volledig) met de klok mee, vanaf linksboven: Fidan Ekiz en Jort Kelder (WNL), Giovanna Ostiana en Tijs van den Brink (EO), Natasja Gibbs en Amber Kortzorg bij de laatste aflevering van BNNVARA en Charles Groenhuijsen en Elles de Bruin (Omroep Max).

Beeld NPO

Suzanne Kunzeler is er vroeg bij. Het is tien over half acht 's ochtends op 7 januari 2020 als de netmanager van NPO3 de allereerste kijkcijfers van *Op1* deelt in een appgroep met NPO- en omroepbazen. De lage verwachtingen over de pas opgetuigde talkshow op NPO1 blijken onterecht. Eva Jinek, die haar carrière bij RTL4 heeft voortgezet en dezelfde week is begonnen met haar talkshow, heeft het nakijken. Bert Huisjes, hoofdredacteur van WNL, is zo enthousiast dat hij meteen NPO-bestuurder Frans Klein appt: „Miljoen! Beter dan Jinek.” De dag erop appt ook NPO1-zendermanager Remco van Westerloo aan Klein: „2-0”. Weer een dag later: „3-0”. En vrijdag krijgt Klein ook Jan Slagter van Omroep Max op de app: „4-0.”

Van de blijdschap over dat prille succes, te lezen in apps die vrijgegeven werden na een wob-verzoek over de totstandkoming van *Op1*, blijkt weinig meer over. [Een reconstructie](#) van *de Volkskrant* afgelopen woensdag toonde in detail de verlamrende werking op het redactieproces door de opstelling van in het bijzonder WNL-hoofdredacteur en omroepbaas Huisjes. BNNVARA, waar Kunzeler sinds 2022 directeur content is, keert niet meer terug na de zomerstop die na vrijdagavond begint. Zo gaat de verkiezingscampagne dit najaar in zonder de progressieve omroep in de late avond, voor het eerst sinds 2006.

Op1 is de meest politieke talkshow in de avond wanneer je genodigde politici neemt als criterium, zo blijkt uit data die studenten van de Erasmus Universiteit en Universiteit Leiden verzamelden vanaf 2020. In die periode was 13 procent van de gasten bij Op1 politicus, tegenover 10 procent bij concurrent *Jinek* en 7,5 procent bij *De Vooravond*. Politici komen over het algemeen graag in talkshows. Die hebben een journalistieke insteek, maar ongezellig wordt het zelden. Ze kunnen er zonder veel afbreukrisico een massa bereiken. Het is geen *Nieuwsuur*-interview, maar ook weer geen zendtijd voor politieke partijen. Caroline van der Plas van BBB dankt een deel van haar faam aan haar onweerstaanbare aantrekkingskracht op talkshowredacties.

'Over rechts'

Afgezet tegen de electorale verhoudingen is er de afgelopen vijf jaar sprake van oververtegenwoordiging in BNNVARA-talkshows van progressieve en linkse politici, blijkt uit het onderzoek. Vooral in de vooravond op NPO1 toont de omroep kleur, nu met *Khalid & Sophie* en eerder *De Wereld Draait Door* en *De Vooravond*. Tweederde van de Haagse politici die aanschoven waren van D66, PvdA, GroenLinks of SP in de periode vanaf januari 2020.

Huisjes zag bij de start van Op1 tevreden hoe het eens wat meer 'over rechts' ging met de latenighttalkshow op de publieke omroep. Daar domineerde sinds 2004 de VARA en later BNNVARA met *Pauw & Witteman* en later *Pauw*. De redacties van die programma's zelf ontkennen vooringenomenheid en spreken over een 'vermeend links' profiel: ja, BNNVARA is progressief, maar journalistieke relevantie is leidend. In mei 2019 faciliteerde *Pauw* nog een debat tussen premier Mark Rutte (VVD) en Thierry Baudet (FvD).

Nadat twee van de drie grote fusieomroepen afhaken, AVROTROS en KRO-NCRV, ligt de late avond op NPO 1 in het najaar 2019 open voor de kleine, niet gefuseerde omroepen en BNNVARA. Maar geen van hen weet NPO-directeur Video Frans Klein te overtuigen van een idee en een presentator. Dus gaan ze samen. De EO hoopt op „meer Barneveld” aan tafel: een christelijk, landelijk geluid, zegt Bertus Tichelaar, hoofdredacteur van de EO. De achterban van Omroep Max sluit het meest aan bij de gemiddelde leeftijd van NPO-kijker: die is zestig. Ook 'vrolijk rechts' WNL is aan boord. Huisjes, zo staat in de vrijgegeven appjes, biedt al eind oktober aan om hoofdredacteur te worden van een nieuw format.

VERANTWOORDING ONDERZOEK

Het data-onderzoek is gebaseerd op de aankondigingen van de Op1-uitzendingen, die te vinden zijn op NPO Start en NL Ziet. De data gaan terug tot aan de start van de talkshow, 6 januari 2020, en lopen tot en met 24 april 2023. Door tikfouten in de aankondigingen (zoals een verkeerd gespelde naam) is het mogelijk dat optredens over het hoofd zijn gezien.

Dat wordt een talkshow met meerdere omroepen en roulerende presentatoren. BNNVARA heeft in deze constellatie een voorsprong op de andere omroepen, vanwege de nauwe banden uit eerdere samenwerkingen met de redactie van producent TVBV van Jeroen Pauw. Deze ‘rompredactie’ zal in principe de invulling van Op1 bepalen, de omroepen geven op de dag van de uitzending nog wat smaak. Waar BNNVARA aanvankelijk het zwaartepunt heeft met twee avonden in de week, wordt in het najaar van 2021 WNL de belangrijkste omroep met de maandag en de donderdag.

En dat is te merken. Uit het onderzoek van de Erasmus Universiteit blijkt dat er bij Op1-uitzendingen van WNL, sinds de start in januari 2020, met name VVD- en CDA-politici aanschoven aan tafel. Gekeken is naar Eerste Kamerleden, Tweede Kamerleden, ministers en staatssecretarissen. Ongeveer de helft van de politici in de WNL-uitzendingen was van de VVD (47 politici, 31 procent) of van het CDA (33 politici, 22 procent). Spectaculair is bijvoorbeeld de opmars van Kamerlid en buitenlandwoordvoerder van de VVD Ruben Brekelmans in Op1, die sinds de invasie van Oekraïne vijftien keer langskwam. Hij is daarmee WNL’s favoriet. Bij D66 werd gefronst dat zijn evenknie, Sjoerd Sjoerdsma, amper aan bod kwam, zegt een ingewijde.

Bij BNNVARA was de ChristenUnie, vooral Gert-Jan Segers, het vaakst te gast, 29 keer (18 procent). Coalitiepartijen VVD en D66 en oppositiepartij PvdA alle 22 keer (14 procent). Hoewel de redactie van Op1 elke dag uit dezelfde mensen bestaat, slaagt vooral Huisjes erin een partijpolitieke stempel op de uitzendingen te drukken. Al hebben ook andere deelnemende omroepen voorspelbare politieke voorkeuren. Op de EO-avonden zijn CDA en ChristenUnie oververtegenwoordigd, bij Omroep Max springt de frequentie 50Plusers aan tafel (10 procent) in het oog.

Op1 werd aanvankelijk door de NPO aangeprezen omdat omroepen met hun signatuur „de breedte van de publieke omroep” zouden laten zien. Maar, zo zeggen BNNVARA-betrokkenen, het gesprek van de dag moest leidend zijn. Dat was bovendien in het begin van Op1 heel lang: corona. De kijkcijfers waren structureel boven de miljoen, maar dat is afgegleden naar soms onder de half miljoen. Een initiatief van BNNVARA om in het najaar van 2020 een redactiestatuut op te stellen, zodat nieuwe redacteuren en wisselende omroepen weten binnen welke kaders ze werken, werd door andere omroepen EO, Omroep Max en WNL niet nodig geacht, blijkt uit een mail die NRC zag. Dat de omroepen elk zelf een statuut hebben, zou voldoende zijn.

De bemoeienis van omroepbazen en een schema met elke avond een andere omroep is een uiteindelijk funeste combinatie, zegt Gert-Jan Hox, oud-bestuurder van BNNVARA en betrokken bij de oprichting van Op1. „Dat zag je natuurlijk aankomen. Als zich iets urgents voordoet, begrijpt een presentator ook dat een wat meer particuliere onderwerp doorgeschoven wordt. Komt morgen wel. Maar als de volgende avond een andere omroep de beurt heeft, gaan er andere belangen spelen.” Daarmee kreeg Op1 geregeld een geforceerd karakter, volgens Hox.

Dit voorjaar escaleert bovendien een conflict tussen eindredacteur Rachel Franse en Huisjes. Franse werkte sinds 2014 freelance voor TVBV, onder meer bij *Pauw* (BNNVARA). Zij is in mei vertrokken bij Op1 nadat Huisjes haar zou hebben beschuldigd van het ‘opbranden’ van WNL-personeel. In een reactie zei hij dat hij dat niet zo bedoeld heeft, maar zijn excuses aan haar vonden Franse en BNNVARA te zuinig geformuleerd, meldde de Volkskrant. BNNVARA eiste daarop dat Huisjes direct op zou stappen. Een stevig geformuleerd ultimatum hierover van BNNVARA-directeur Lonneke van der Zee drie weken geleden ging Jan Slagter van Omroep Max te ver. Hij koos voor Huisjes. De EO ook. Exit: BNNVARA.

Penvoerder

Volgens Huisjes, die eerder met NRC sprak in de aanloop naar de Provinciale Statenverkiezing in maart dit jaar, is er wel eens ergernis als hij aandringt op ondernemers in de uitzending of branchevertegenwoordigers als Jacco Vonhof van MKB Nederland. Maar uit de reconstructie van de Volkskrant wordt duidelijk dat de WNL-baas zich verdergaand bemoeit, zo zou blijken uit appjes waarin samenstellers van WNL zeggen te moeten wachten op zijn fiat.

Huisjes zegt nu geen vragen meer te beantwoorden. Hij stopt als ‘penvoerder’ van de talkshow, er wordt nu gezocht naar een hoofdredacteur die met de overgebleven omroepen en producent TVBV vanaf 21 augustus Op1 gaat maken. Huisjes, oud-journalist van *De Telegraaf* en *AD*, zei in reactie op het artikel in de Volkskrant dat „waar integriteitsverwijten worden gemaakt” hij „hogere eisen” zou hebben gesteld bij het baseren op anonieme bronnen.

Nu de onvrede over het programma is overgekookt zijn enkele voorbeelden van keuzes in de publiciteit gekomen. De Haagse ex-wethouder Richard de Mos, zo beschreef de Volkskrant, zou op de dag van zijn vrijspraak drie maanden geleden aanschuiven bij Op1. Dat had de redactie met hem afgesproken. Maar de BNNVARA-samensteller van die dag wilde niet weer De Mos’ „riedel” over ontorechte vervolging wegens corruptieverdenking, zo laat een woordvoerder van de omroep weten aan NRC. Dus ging het niet door. Er was geen sprake van afkeer, zegt hij. „Hij zat die zondag nog bij ons in Buitenhof.”

Bij de omroep is geen bestuurder bereid om dieper in te gaan op het vertrek uit Op1. „Het ligt op de weg van de NPO om hier een einde aan te maken”, vindt Hox, die in 2021 vertrok bij BNNVARA. „Iedereen ziet: dit was een *accident waiting to happen* en nu blijven we naar dit ongeluk kijken.”

Met medewerking van Ilse van Knegsel.

Correctie (13 juli 2023): in een eerdere versie van dit artikel was de medewerking van studenten van de Universiteit Leiden onbenoemd. Dat is hierboven aangepast.

Correctie (14 juli 2023): in een eerdere versie van dit artikel stond dat Suzanne Kunzeler al directeur content was van BNNVARA in 2020. Dat was toen nog Gert-Jan Hox. Eindredacteur Rachel Franse is freelancer van TVBV en is dus niet met verlof gegaan, maar vertrokken bij Op1. Dat is hierboven aangepast.